

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1222207/4

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אושרת לוי וטו"ר יוסף הרב תאנה)
נגד

הנתבע: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר מרדכי שיינין)

הנדון: חלוקה בשווה בבית שנרשם בטאבו בשווה אף ששולם ההון העצמי ע"י האשה

פסק דין

בפני בית הדין, בקשת הנתבעת לתיקון פס"ד לחלוקת רכוש מיום י"ב בניסן תשפ"א (25.03.2021), לאור ראיות חדשות שהציגה.

רקע

בפס"ד הנ"ל, בית הדין קבע שיש לחלק את דירת הצדדים בשווה למרות טענת האשה שסיפקה את כל ההון העצמי של הדירה בסך 800,000 ש"ח ויותר (כאשר בנוסף נלקחה משכנתא בסך כ-1,400,000 ש"ח). נצטט את החלק הרלוונטי של פסה"ד:

"לדברי האשה, בתגובה מיום 24.1.2021 (בתיק החזקת ילדים 1/3) סיפקה "מסמכים למכביר" להוכיח את תרומתה והוצאותיה לרכישת הבית. אולם, בבדיקת המסמכים, לא מצא בית הדין שום תיעוד לתשלומיה עבור רכישת הבית, למרות החלטות מרובות המורות לה להגיש את כל המסמכים הרלוונטיים [...]

הדעה הרווחת להלכה ולמעשה היא, שכאשר דירת הצדדים רשומה ע"ש שניהם בשווה, יש לחלק אותה בשווה גם אם צד אחד תרם יותר מהשני, כפי שהביא ב"כ הבעל בסיכומיו מפס"ד (תיק 993174/8) מבית הדין הגדול מיום א' בכסלו התשע"ז (01/12/2016):

"הדעה המקובלת היא שרישום בטאבו מוכיח את בעלותו של זה שהנכס רשום על שמו, גם במקרה שהמעות לקניית הנכס ניתנו על ידי אדם אחר, ודין זה נוהג גם בבני זוג שאחד מהם רשם את הדירה שקנה על שם שניהם."

עפ"י הלכה נוטים לראות רישום זה כמתנה לצד השני את חלקו.

עוד האריך ב"כ הבעל לשעבר בנושא זה בתגובתו לסיכומי האשה, בהבאת מקורות רבים, כולל פס"ד בו אב"ד הרכב זה היה שותף (תיק 840142/1).

גם עפ"י חוק, הדין נוטה לאזן בשווה, על אף תרומתו הגדולה של צד אחד, בפרט בדירת הצדדים. בנידון זה יש לציין עוד ששני שלישים מתמורת הדירה הם מתוך משכנתא שנטלו הצדדים יחד. טענת ב"כ האשה שהבעל לשעבר מעולם לא שילם את המשכנתא אלא שולם מתוך חשבון האשה אינה נכונה, כמבואר בהערה לעיל, ואף אין בה כדי להועיל, שהרי מדובר בכספים שעפ"י

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חוק נחשבים כמשותפים, משכורות האשה והקצבאות שקבלו עבור ילדיהם בתקופה המשותפת. כך, גם אם היינו מקבלים את טענת האשה שסיפקה את כל ההון העצמי, הון זה כבר מוזג בקופה המשותפת ע"י רישום הנכס ע"ש שני הצדדים, וערוב ההון עם כספי המשכנתא המשותפת וההלוואה הנוספת שנטלו, זאת בנוסף לכך שנעשה שיפוץ משמעותי לנכס ביחידות הדיור. כך שעיקר הדין – הן עפ"י הלכה והן עפ"י חוק – הוא לחלוק בשווה.

אמנם, למרות האמור מעיקר הדין, היה מקום לשקול חלוקה לא שוויונית על סמך סעיף 8(2) בחוק יחסי ממון אילו היתה מוכיחה האשה בצורה ברורה וחד משמעית שסיפקה את כל ההון העצמי.¹ אולם, כאמור, לא הציגה הוכחות ראיות לכך. מאחר שהאשה לא עמדה בנטל ההוכחה למרות הזמן המרובה וההזדמנויות המרובות אשר עמדו לה, יש לאזן בשווה, וכבר אין לראות "נסיבות מיוחדות המצדיקות" לחרוג מכך, גם אם תגיש עתה את המסמכים הרלוונטיים להוכחת דבריה.

יודגש שבית הדין נהג בארך רוח ולפנים משורת הדין עם האשה בענין חוסר צירוף האסמכתאות. בהחלטה מיום כ"ט בכסלו תשפ"א (15.12.2020) הורה בית הדין לאשה בצורה מפורשת "להציג את אותם מסמכים רלוונטיים ומעודכנים" שטרם הציגה.

הימנעות חוזרת ונשנית זו של האשה וב"כ להציג מסמכים קריטיים לביסוס טענותיה – מסמכים אשר לכאורה אמורים להיות נגישים, לרבות תדפיסי בנק מלפני כמה שנים בלבד – מהווה ריעותא לטענתה ופועלת לרעתה, כדברי השו"ע (חו"מ סי' טו סעיף ג) בשם תשובת הרא"ש (כלל סח סי' כ), ולהבדיל, כהלכה פסוקה גם בפסיקה האזרחית, ועי' עוד בשו"ע (סי' טז סעיף א). גם אם לא נתלה את ההימנעות ברמאות מכוונת, אלא ברשלנות, לאחר הזדמנויות כה רבות, וזמן כה רב, יש להיצמד לעיקר הדין בחלוקת הרכוש, ולא להיענות לתביעת האשה לחלוקה לא שוויונית בבית בהתאם לסעיף 8(2) בחוק יחסי ממון, גם אם האמת יתברר כדבריה שתרמה את רוב רובו של ההון האישי לרכישת הבית.

בכל זאת, מאחר שאף לדברי הבעל לשעבר, אביו תרם רק 250,000 ש"ח לרכישת הבית, ואף הוא מודה שהשאר בא מהאשה ואביה [...] הרי ברור שהאשה תרמה סכום נכבד של מאות אלפי שקלים לבית, אשר הבעל לשעבר זכה במחציתו ממילא. אם כי אין בכך לקבוע איזון לא שוויוני בבית, וכדלעיל, לדעתנו, יש להתחשב בכך, לפחות לאזן ולאפס תביעות נוספות של הבעל לשעבר כנגד האשה, ובהתאם לסעיף 8(1) בחוק יחסי ממון, בענין האופנוע ודמי שימוש ראויים, וכפי שיתבאר. בכך יש פיצוי כל שהוא לתרומה הגדולה של האשה, אשר הבעל נהנה ממנה.

בבקשה לעיון חוזר מאת ב"כ האשה החדש מיום 18.4.2021, כתב:

"גם לאחר פיטוריה של עו"ד [הקודמת] האשה פנתה אליה פעמים רבות, בייחוד לאחר החלטות בית הדין הנכבד שניתנו בענין המצאת המסמכים,

¹ טענת ב"כ הבעל וחילוקו בסיכומיו (סעיף י) שהוראות סעיף זה הן רק לנכסים שלצדדים זכות משותפת, אך לא לנכסים שהם בבעלות משותפת אינה נראית, אלא גם בנכסים שהם בבעלות משותפת אפשר לאזן באופן לא שוויוני עפ"י חוק כאשר יש נסיבות מצדיקות. אולם, נכונה טענתו שיש לעשות חלוקה לא שוויונית במשורה ורק במקרים חריגים כשיש נסיבות מיוחדות, כפי שהביא מהפסיקה (בע"מ 638/04 ועוד).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונאמר לה ע"י עו"ד [...] באופן הברור ביותר כי כל המסמכים בענין רכישת הדירה הוגשו כבר לבית הדין.

האשה הוסיפה לברר האם גם צילומי הצי"קים שניתנו עבור רכישת הדירה הועברו לבית הדין ועו"ד [...] השיבה לה בחיוב ובהחלטיות. יצוין, כי האשה אף פנתה לעו"ד [...] בבקשה לקבל את התיק בו מצוי כל החומר ובכלל זה צילומי הצי"קים ותיעוד של ביצוע ההעברות אולם סורבה על ידה.

ברור אפוא כי בנסיבות אלו האשה קיבלה בתדהמה מוחלטת את החלטת בית הדין שבה נכתב בין היתר כי בית הדין הנכבד "לא מצא שום תיעוד לתשלומיה עבור הבית", **שעה שבידי עו"ד [...] הוחזקו כל צילומי הצי"קים שהיו ועדיין מוכנים ומזומנים [...]**

עם קבלת החלטה שכנודן, פנתה האשה לבנק מזרחי טפחות ופעלה לשם השגת צילומי הצי"קים הרצ"ב לבית הדין מהם מוכח בבירור ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים כי האשה שילמה מכספה האישי סך 800,000 ש"ח לרכישת הדירה [...]

ברור לכל בר דעת כי רק רשלנות שיא הגובלת בפשע של ממש יכולה להביא לתוצאה חמורה שכזו [...] בד בבד ברור כי אין להעניש את האשה בגין כך ולפגוע פגיעה אנושה ביותר בזכויותיה."

בית הדין העביר לתגובת הצד השני, אשר מנגד טען שאין לסטות מהפסיקה כי הדירה הינה כבעלות משותפת, ושכית הדין שגג בהפעילו את סעיף 8(2) לפטור את האשה מתביעות נגד של הבעל בענין "דמי השימוש", וכן בחיובו את האיש בתשלום דמי המשכנתא כאשר האשה דרה בדירה.

בהחלטה מיום כ"ג באייר תשפ"א (05.05.2021) כתב בית הדין:

"התקבלו בקשות ל"עיון חוזר" משני הצדדים כלפי פסק הדין מיום י"ב בניסן (25.3.2021).

יובהר מראש שהמסגרת של "עיון חוזר" היא עפ"י תקנות קכט-קלא של תקנות הדיון בבתי-הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, בהם נקבע:

קכט. (1) בעל-דין זכאי בכל זמן לבקש דיון מחדש מבית-הדין שדן בעניינו על סמך טענות עובדתיות או ראיות חדשות שלא היו ידועות לו בדיון הקודם.

(2) המבקש יגיש בקשה בכתב ויפרט בה את הטענות או הראיות החדשות ואת הסיבה למה לא הביא אותן בדיון הקודם.

קל. (1) בית-הדין ידון בבקשה מבלי לשמוע שום צד ויחליט אם יש לדחות את הבקשה או שיש להזמין את הצדדים לדיון בבקשה.

(2) החליט בית-הדין שיש להזמין את הצדדים לדיון בבקשה, רשאי בית-הדין לעכב את ביצוע פסק-הדין עד לבירור.

קלא. אחרי הבירור, כאמור, בפרק זה, יאשר בית-הדין את פסק-הדין או יבטלו ויוציא פסק-דין חדש.

אמנם, השיקים אותם הציג ב"כ האשה היו ידועים, אך לטענתו לא הוצגו לבית הדין מחמת רשלנותה הפושעת של ב"כ האשה הקודמת, ולדברי האשה אף הודיעה להם שהוצגו, ואין להפסיד את האשה עבור זה. כך, יש מקום לכלול הצגות עובדות אלו בתקנה קכט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם, טרם יחליט בית הדין להזמין את הצדדים לדיון בבקשה, בית הדין מורה לאשה וב"כ להגיש תוך 21 יום תדפיסים של חשבון האשה בבנק מזרחי טפחות סניף 517 חשבון 195391 למשך כל שנות 2016-2017 [...]

לעומת זה, טענות הבעל ובא כוחו אינם על סמך טענות עובדתיות או ראיות חדשות, אלא חוזר על טענות הלכתיות ומשפטיות אשר כבר נשקלו ונדחו במסגרת פסק הדין. לכן, ככל שסבור שבית הדין שגה בכך, זכותו לפנות לערעור לבית הדין הגדול."

בתאריך 26.5.2021 צרף ב"כ האשה הנוכחי את התדפיסים, אשר הוסיפו לתמוך בבירור בטענת האשה שסיפקה את כל ההון העצמי בסך 800,000 ש"ח.

בהחלטה מיום י"ז בסיון תשפ"א (28.05.2021) איפשר בית הדין מנגד לבעל לשעבר להוכיח את טענתו שאביו שילם סך 250,000 ש"ח מזומן אשר שימש כחלק מתשלום ההון העצמי של הרכישה.

התקבלה תגובת ב"כ הבעל לשעבר (התייחסותנו אליה בהמשך), אשר ניסה להוכיח בצורה עקיפה על מציאות מזומנים, אך ללא שום הוכחה ישירה על נתינת/הפקדת כסף מזומן בסכום גבוה.

דיון

א. הצגת ראיות חדשות לאחר פסק דין

בפנינו בקשה חריגה לעיון מחדש בפסק הדין בתיק "חלוקת הרכוש", מיום י"ב בניסן תשפ"א (25.03.2021), אשר קבע כי דירת הצדדים תחולק שווה בשווה. לדברי האשה, היא קבלה בתדהמה את לשון ההחלטה בה צוין כי בית הדין לא מצא כל תיעוד במסמכים, לפיו האשה היא זו ששילמה את החלק הארי של הדירה מכספה. לטענתה, באת כוחה הקודמת התרשלה במילוי תפקידה ולא העבירה לידי בית הדין צילומי שיקים, שהאשה העבירה לידיה לפני חודשים ארוכים, המוכיחים מעל לכל ספק את טענותיה. נציין, כי זו לא הפעם הראשונה בה טוענת האשה לרשלנות פושעת מצד ב"כ הקודמת שלה.

על אף הצורך החשוב ב"סופיות הדיון", ולמרות שבית הדין חזר והתרה בפני האשה וב"כ הקודמת כי טרם הגישו ראיות המאששות את טענות האשה, וכי במידה שלא יעבירו את ראיותיהן, יפסוק בית הדין עפ"י החומר שבידיו, בית הדין ראה לנכון לאפשר לאשה להגיש את המסמכים, על פי הנפסק להלכה בשולחן ערוך (חושן משפט כ, א):

"מי שנתחייב בב"ד והביא עדים או ראה לזכותו, סותר הדין וחוזר, אף על פי שכבר נגמר. ואפילו אם פרע כבר, כל זמן שהוא מביא ראיה, סותר. אמרו לו הדיינים: כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד ל' יום, אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין, שאל"כ מה יעשה אם לא מצא בתוך ל' ומצא לאחר שלשים."

בית הדין כבר הזכיר בהחלטה קודמת את לשונן של תקנות קכט-קלא של תקנות הדיון בבתי-הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג, בהן נקבע:

"קכט. (1) בעל-דין זכאי בכל זמן לבקש דיון מחדש מבית-הדין שדן בעניינו על סמך טענות עובדתיות או ראיות חדשות שלא היו ידועות לו בדיון הקודם."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכאורה נדרו"ד דומה למקום בו נמצאו הראיות לאחר זמן, דמה לי אם לא מצא ראיות עד לאחר הזמן שקבע בית הדין, ומה לי אם היה סבור בטעות שהראיות הוגשו, אך בפועל הדבר לא נעשה.

בהקשר לכך יש לציין את דברי אור החיים (דברים א, טז), עה"פ: "ואצוה את שפטיכם בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק..." וז"ל:

"שמוע בין אחיכם וגו'. קשה מה צריך לצוות לזה אם לא ישמעו על מה ידונו, עוד למה אמר בדרך זה ולא אמר שמעו, אכן הכונה היא שיהיו מתמידין לשמוע ולא יקוצו, ודבר זה יתחלק לב' דברים. א' הוא מבעלי דינים עצמן שאם יאמרו עוד יש לנו לטעון עוד יש לנו להוכיח לא יקוצו מדבריהם, ומה גם כשירבו להביא ראיות אחר ראיות ולא הועילו לא יאמר הדיין שוב אין ראיה ואין טענה אלא שמוע בתמידות".

ב. בירור הנתונים

לאחר שהוגשו המסמכים ע"י האשה, ניתנה אפשרות לבעל לשעבר להוכיח את טענותיו כי אף הוא תרם חלק משמעותי בהבאת הכסף לרכישת הדירה. אולם עיון מדוקדק העלה כי אכן האשה הצליחה להוכיח כי היא זו שנשאה בחלק הארי של התשלום עבר הדירה, בעוד שהבעל לשעבר לא הציג סימוכין משמעותיים לטענותיו.

לאור צילומי השיקים והתדפיסים שהגישה האשה, מתברר בצורה ברורה וחד משמעית שכל תשלומי ההון העצמי לדירה (חוץ מהמשכנתא) יצאו מחשבונה הפרטי של האשה, ומהונה האישי. מכאן, נעבור לטענת הבעל לשעבר שאביו תרם סך 250,000 ש"ח מזומן לרכישת הדירה. יוער שעצם הטענה שאדם גר בספינה ומחזיק שם את כל כספיו, בסכום כה גבוה, במזומן אומר דרשני. אך יש מקום לומר שכל אחד בוחר את דרכו בחיים.

אולם, כשנעקוב אחרי טענות הבעל לשעבר בענין זה, נמצא שהטענה השתנתה מספר פעמים, ובכל פעם, כאשר נסתרה טענתו הקודמת, המציא ב"כ הבעל הסבר אחר לשימוש של הכסף. נזכיר שהאשה הכחישה נמרצות שאבי הבעל תרם משהו להון הדירה כל פעם שהטענה עלתה.

נמצא, אף כי אין הוכחה שאביו של הבעל לא העביר 250,000 ש"ח מזומן (כפי שאין הוכחה שהעביר...), שהרי "לא ראינו אינה ראיה", נסיבות העניין מצביעות על כך שלא עמד לבני הזוג סכום נוסף כזה בעת רכישת הדירה, כך שמבחינת כל פסיקה והכרעה, עלינו להתייחס לדברי הבעל לשעבר כטענה בעלמא, בלי כל אחיזה במציאות, אשר גם עברה גלגולים שונים לפי התפתחות העובדות הסותרות את השימוש הנטען בכסף.

בכך, בהנחה שאכן כל ההון העצמי בסך 800,000 ש"ח שולם ע"י האשה מכספיה, ובכל זאת הדירה נרשמה ע"ש שני הצדדים בשווה, עלינו לברר את הדין במקרה כזה.

ג. דין דירה שרישום בעלותה אינו תואם את ההשקעה הכספית של הצדדים

כאמור, הדירה אמנם נרשמה בטאבו על שם שני בני הזוג, אך כספי ההון עצמי לרכישתה התקבלו כמעט באופן בלעדי ע"י האשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסוגייה שאנו נדרשים לה נידונה בפסקי דין שונים, והדברים עתיקים. עם זאת, ולצורך הבהרת הדין במקרה שבפנינו, נעמוד בקצרה על שורשי הדברים [נציין כי חלק מהמקורות מצאנו בקונטרס "חלוקת דירת בני זוג והשלכותיה על חיוב הכתובה" של ראב"ד נתניה הגר"ש פרדס שליט"א].

לא אחת קורה שאדם קונה נכס ומטעמים השמורים עמו בוחר לרשום את הנכס על שם אדם אחר. הדבר מחייב אותנו להכריע בשאלת הבעלות, האם היא נתונה לבעל הממון שערך את הקניין, או שמא נתונה הבעלות למי שהנכס נרשם על שמו.

מקור הדין הינו בסוגיה בבבא קמא (קב ע"ב - קג, ע"א):

"תנו רבנן: הלוקח שדה בשם חבירו - אין כופין אותו למכור, ואם אמר לו על מנת - כופין אותו למכור. מאי קאמר? אמר רב ששת, ה"ק: הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא - אין כופין אותו ריש גלותא למכור, ואם אמר על מנת - כופין את ריש גלותא למכור."

משמעות הדברים היא שהקונה שדה ומבקש מהמוכר שירשום את השדה בשמו של ראש הגולה באופן פיקטיבי, על מנת למנוע ערעור על תוקף המכירה, אין מחייבים את ראש הגולה לכתוב שטר מכר על שם בעל המעות, אלא הקונה התנה כן במפורש במכירה.

ממשיכה הגמרא:

"אמר מר: הלוקח שדה בשם ריש גלותא - אין כופין אותו ריש גלותא למכור. מכלל דמקנא קניא ליה, לימא פליגא דבני מערבא, דאמרי: וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל הבית! אי משום הא לא קשיא, כגון דאודעיה לבעל שדה ואודעניהו לסהדי."

מדייקת הגמרא כי מדברי הבריתא שאין מחייבים את ראש הגולה לכתוב שטר מכר עבור הקונה, עולה כי הלוקח אכן קנה את השדה, וכל הדיון הוא אם מחייבים את מי שהנכס נכתב בשמו לכתוב שטר מכר על שם הקונה האמיתי. לכאורה הדבר חולק על שיטת בני מערבא האומרים: "וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל הבית". לשיטתם, כאשר מגיע שליח אל מוכר החיטים על מנת לקנות סחורה, מוכר החיטים מקנה לשליח שבא לפניו, ולא למשלחו בעל המעות. כלומר, דעתו של המוכר היא להקנות את החפץ עפ"י הנתונים הנמצאים בפניו. ממילא בנדו"ד מאחר שהקונה אמר שרוכש עבור ריש גלותא, התכוון המוכר להקנות לריש גלותא. אומרת הגמרא שאין ראייה מכאן, מפני שניתן להעמיד שהקונה בא לפני המוכר והודיע בפני עדים שהוא קונה את הקרקע עבור עצמו.

בהמשך מובא ביאורו של אב"י לברייתא:

"אלא אמר אב"י, ה"ק: הלוקח שדה בשם חבירו [ריש גלותא] - אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי, ואם אמר לו על מנת - כופין את המוכר למכור [...] פשיטא! מהו דתימא מצי א"ל: מידע ידעת דאנא לנפשאי שקילנא, ופנחיא בעלמא הוא דקבעינא, וזווי בכדי לא שדינא, אלא אדעתא דכתב ליה שטרא אחריןא, קא משמע לן דאמר ליה: ענינא עבדי לך בהדי ההוא דזבנת ליה בשמיה, ויכתוב לך שטרא אחריןא."

לדברי אב"י, הבריתא באה ללמד שלאחר שהמוכר כתב שטר בשמו של ראש הגולה, אין מחייבים את המוכר לכתוב שטר נוסף בשמו של בעל המעות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועיין ברשב"א (שם, קב, ע"כ) שפסק כר' יוחנן החולק על בני מערבא, שדעתו של המוכר אינה לקנות ולזכות דווקא עבור מי שניצב בפניו, אלא עבור בעל המעות או למי שהתכוון עבורו בעל המעות:

"וי"ל דלר' יוחנן לא שנא הכי ולא שנא הכי, לעולם דעת המוכר למכור למי שהמעות שלו או למי שדעת בעל המעות לקנות לו, שהרי כל שהלוקח לוקח סתם הרי הוא אצל המוכר כלוקח בפ"י לעצמו, ואפילו הכי לדעת ר' יוחנן הוי לבעל המעות, וכיון שכן מה בין לוקח בשמו והמעות לאחר ובין לוקח בשם ריש גלותא והמעות שלו, לעולם דעת המוכר למי שהמעות שלו או למי שדעת בעל המעות".

מורם מכאן כי דעת המוכר היא להקנות לבעל המעות או למי שדעת בעל המעות להקנות לו, אפילו כשפירש שקונה עבור אחר.

עד כה עסקנו בדברי הגמרא המתייחסים למצב בו אין מחלוקת בין בעל המעות לבין האדם ששמו נקוב בשטר באשר לבעלות על הנכס.

עתה יש לדון, מה הדין כאשר מי שרשום בשטר תובע מבעל המעות את הקרקע, בטענה שהוא הרשום בשטר.

וז"ל הרשב"א בהמשך דבריו (שם):

"היינו דוקא כל שהוא מצד המוכר דלא אמרינן שלא קנה הלוקח הואיל שקנאו בשם ריש גלותא וכדסברי בני מערבא אלא קנה לוקח שהוא בעל המעות כל שידע ריש גלותא שהלוקח קנה לעצמו ומשום יקרא דידיה הוא דעבד א"נ לפנוחי, הא לאו הכי אילו בא חבירו ששטר המקח בשמו לומר שהוא זכה בו יכול הוא לומר כן וזכה בו כנ"ל".

כלומר, כל מה שלמדנו עד כה שהקרקע שייכת לבעל המעות, זה דווקא כאשר ריש גלותא אינו מערער על כך, שהרי יודע שהקונה נקב בשמו רק כדי שלא יערערו על השדה. אבל כאשר טוען ריש גלותא שהקרקע שייכת לו, שהרי הוא רשום בשטר, הדין עמו וזכה בקרקע.

כך גם מצינו בשיטה מקובצת (שם) בשם הרמ"ה, וז"ל:

"אלא מיהו כי לא בעי רבי יוחנן לאודעינהו לעדים קמיה דמוכר הני מילי היכא דריש גלותא שתיק ולא מערער אבל אי איהו מערער ודאי בעי לאודעינהו לעדים דאי לאו הכי קני לה ריש גלותא לארעא דקיימא לן זכין לאדם שלא בפניו דאי אמרת לטעמא דרבי יוחנן לא צריך לאודעינהו לעדים אלא מהימן למימר לעצמי קניתייה אי הכי לבני מערבא נמי כי אמר אודעתיה למוכר ליהמניה ולא איצטריך לאודעינהו לעדים אלא ודאי שמע מינה דלכולי עלמא צריך לאודעינהו לעדים ואי לא קני חבריה. והכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי אדקשי לו לבני מערבא מי הודיעו לבעל החטים תיקשי לן לכולי עלמא מנא ידעינן דלא לחבריה איכוון למיקנא אלא ודאי שמע מינה דאפילו לרבי יוחנן צריך לאודעינהו לעדים וקיימא לן כרבי יוחנן".

כך גם מצינו בתשובת הרא"ש (צו, ה), בה כתב שהסוגיה עוסקת במקרה שמי שהשטר נכתב על שמו מודה שהקרקע שייכת לקונה, אולם במקום בו טוען שהקרקע שייכת לו, כפי שנכתב בשטר, הדין עמו (וכן עולה ממה שכתב השטמ"ק בשמו, בסוגיה שם), וז"ל:

"ההיא דפ' הגוזל, אין לדון ולהורות הלכה למעשה ע"פ הברייתא כמו שהיא שנויה בצורתה, אלא צריך להוסיף בה דברים. דראובן שקנה שדה משמעון, ואומר למוכר בפני עדים: ללוי אני קונה אותו, והמוכר הקנה אותו ללוי ע"י

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראובן, שהיה שלוחו של לוי, וזכה בשבילו, ונכתב השטר בשם לוי, וכן הסכים הצורך על זה לומר: אין כופין את המוכר למכור. (אם) אח"כ אמר ראובן לשמעון: אותו שדה שקניתי ממך בשם לוי, לעצמי קניתי, אלא לפנחאי בעלמא קניתי בשם לוי, אין מחויב המוכר לכתוב שטר אחר; וטעמא הוי משום דלא ניחא ליה לאיניש דליפשו שטרי עלויה; תיפוק ליה אפילו אם היה המוכר רוצה לכתוב לו שטר אחר, היאך יכתוב לו, והיאך יחתמו העדים, והלוקח כבר זכה בשדה, דזכין לאדם שלא בפניו? כדאמרינן (ב"ב ע"ז): זכה בשדה זו (לפלוגי) וכתבו לו את השטר, חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. ולמה יאמינו לראובן לומר: שקר אמרתי, לעצמי קניתי, ונגזול את לוי? ועוד, אמאי לא חיישינן לקנוניא, שנאמר: ראובן נתן את השטר ללוי, ומכר את השדה, או שיעבדו לאחר ע"פ השטר, ואח"כ עשו קנוניא והחזיר לו את השטר לראובן, והלך ראובן לשמעון ובקש ממנו שיעשה לו שטר אחר על שמו, כדי להפקיע את השדה מיד אותו שקנהו מלוי? ובכולי גמרא נזהרו חכמים מאוד בכל מיני חששות. **אלא על כרחך צריך לפרש הברייתא שבא לוי לפני שמעון ולפני העדים והודה שכן הוא כדברי ראובן.** וגם צריך לומר שאין שהות והפסק בין כתיבת השטר לדברי ראובן, דליכא למיחש לקנוניא. כך צריך לפרש הברייתא.

אמנם אין הדברים מוסכמים, ונחלקו הראשונים בדבר. צדדי הנידון נתבארו בספר התרומות (שער נא חלק ט, אות א), שעסק בדינו של שטר הלוואה בו ראובן הלווה מעות וכתב את השטר ע"ש שמעון, שכביכול הוא המלווה, ועסק בדבר מתוך סוגייתנו, וז"ל:

"...ואף על גב דמההיא סוגיא דהגזול משמע מקנא קני אף על גב דלא אודעינהו לדידיה ולסהדי, דהא לא איתוקמא סברא דבני מערבא, מ"מ י"ל דלא מיירי הכא כשמערער זה שנכתב על שמו, אבל היכא דמערער בהא לא מיירי, ואולי יהיה הדין כסברא זו דקני שמעון אחר שמערער ולא אודעינהו, או דילמא כלך לאידך גיסא דאפילו מערער שמעון [שהשטר נכתב על שמו – א.צ.ג.] כיון דמודי לראובן דממונא דיליה הוא אלא שרוצה לערער בו מפני שנדמה בעיניו כמו שזכה אותו לו ראובן, בודאי זה אינו כלום, דכיון דאמר כתבו ותנו לו השטר הרי זה גלה דעתו שאינו לא לשון זכיה ולא לשון הודאה שיהיה על שמעון, שהרי לא הוציא בשפתיו אלא שיעשה השטר על שם שמעון והיה מדרך אמנה סמך עליו ולא זכהו כלום לשמעון, ונעמיד הממון בחזקת זה שנתנו ושהיה שלו, כיון שהוא אינו בא עליו אלא בטענה שבאותה שעה זכה בו מחמת דבריו, ומהימן ראובן דלא זכה בו [...] וכסברא בתרא מסתברא. ואף הרמב"ן נשאל ממני בזה והשיב שנ"ל שהדין עם ראובן, דכל כה"ג לא הוי הודאה דמעוה דשמעון הוה אלא לפנחאי בעלמא כתב הכי".

ועיין בתשובת הרשב"א (סימן תתקנז) שאף דעתו כן, ודלא כפי שמצינו בחידושו.

ובשו"ע חו"מ (ס, ט) פסק כדברי סה"ת, וז"ל:

"ראובן הלוה מנה ללוי, ובשעת הלוואה אמר ללוי שיכתבו השטר על שם שמעון, אך שיתנו השטר ליד ראובן, וכשתבע ראובן מלוי בזמנו, טוען: לאו בעל דברים דידי את, הדין עם ראובן".

ועיין בתומים שחילק בין הלוואה למכר, שדווקא במקח, כיון שקרקע קניית בשטר, א"כ כאשר מצווה לכתוב השטר בשם אחר, נחשב כמזכה לו את השדה. מה שאין כן בשטר הלוואה, שהוא רק שטר ראייה, עיי"ש, ובנתיבות (סקי"ט).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום, נמצאנו למדים לנדו"ד כי לדברי ספר התרומות, וכן דעת הרמב"ן, מאחר שבעל המעות לא נקט בלשון שמזכה את הקרקע לאחר, ולא השמיע בפיו הודאה שהקרקע שייכת לאחר, אלא בסה"כ ביקש שהשטר ייכתב בשמו, הרי שהקרקע נותרה בבעלותו של בעל המעות, ולא כשיטת הראשונים שהזכרנו לעיל.

לפי זה אם יטען זה שהשטר נכתב בשמו כי הוא הבעלים של הנכס, ולא בשל העובדה שהקונה זיכה לו הקרקע בכך שהעלה השטר בשמו, אלא מטעם אחר, כגון שטוען כי הוא בעל המעות האמיתי, והקונה הוא רק שלוחו, אזי גם לשיטת הרמב"ן וסה"ת, הקרקע אכן שייכת לו.

במקרה שלפנינו, הבעל לשעבר אינו טוען שאמנם האשה שילמה הכל אלא שזיכתה לו מחצית הדירה בכך שרשמה את שניהם כבעלים, אלא לדבריו גם כספיו וכספי אביו שימשו לקניית הדירה, וא"כ לפי טענתו אין הדבר נוגע למחלוקת הראשונים הנ"ל, וכולם יודו במקרה זה אילו היו בידינו סימוכין לדברי הבעל לשעבר. אמנם מעיון מדוקדק במסמכים שהוגשו, קשה למצוא סימוכין לטענתו. אדרבא, ניכר כי האשה היא זו שהביאה את הכספים בהם נרכשה הדירה, ועל כן אנו נדרשים להכרעה במחלוקת הראשונים הנ"ל.

[קודם שנציין את הכרעת הפוסקים במחלוקת הנ"ל, נציין בקצרה לסוגיה נוספת שיש לה השלכה לנדו"ד, כמובא בגמרא בבבא בתרא (נב ע"ב), וז"ל:

"וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: שלי הן, שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא - עליה להביא ראיה".

הברייתא עוסקת באלמנה העוסקת בענייני הבית והיו שטרות של הלוואה או מקח וממכר יוצאים על שמה, וטענה שאכן הם מכספים שלה, עליה להביא ראיה שאכן יש לה נכסים משלה. אחרת, יש להתייחס לשטרות הללו שהינם בחזקת בעלה, ונרשמו על שמה בשל העובדה שהיא זו שעסקה בעניינם.

ועיין בטור (אה"ע סו"ס פ"ו), שכתב:

"האשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, או אפילו אינה נושאת ונותנת בתוך הבית, אלא שהבעל מאמינה ומפקיד מה שיש לו בידה, אינה נאמנת לומר שלי או של פלוני הוא. אבל שטרי חובות וקניית הקרקעות שעשה הבעל על שמה, הם שלה, ואם הם עשויים על שמה ועל שם בעלה, הם שותפות בין שניהם".

מקור דבריו הוא בתשובת הרא"ש (צו, ד):

"וששאלת: אשה שטוענת על קצת קרקעות שהניח בעלה שהם חצים משלה, כי בעלה קנה חצים משל מעותיה שנפלו לה מבית אביה, והשטר כתוב בשם שניהם. יראה שכל הקרקעות שקנה בעלה, והשטרות כתובין גם בשם האשה, שהקרקעות חצים שלה. כי אדם הקונה קרקע, אין דרך שיכתוב את אשתו בשטר הקנייה, וזה שכתב שם אשתו, נכרין הדברים שחצי דמי הקרקע הן משלה. אם היה שטר הקנייה כתוב כלו על שמה, הדבר ידוע שהקרקע היה שלה, מה לי כולו מה לי חציו, נדון זה הוי כאלו נכתב השטר לאיניש דעלמא, מה לי אשתו ומה לי איניש דעלמא".

הדרכי משה (שם) הביא את תשובת הרשב"א הנ"ל כחולקת על דברי הרא"ש, שלדעתו דווקא אם האשה מוחזקת שיש לה נכסים, הדין עמה, אך אם אינה מוחזקת בכך, עליה להביא ראיה. וברמ"א (חו"מ סב, א) הכריע כרשב"א שסתם אשה נחשבת כנושאת ונותנת בתוך הבית, ועליה להביא ראיה, אא"כ מוחזקת שיש לה נכסים משלה. וכן הכריע הש"ך (שם, סק"ז) דעיקר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כהרשב"א, דמה שעשה הבעל השטר על שמה אין ראייה, דדילמא לגלויי זוזי הוא דבעי. ועיין היטב ב"קובץ תשובות" לגריש"א זצ"ל (ח"ב, סימן קמה).

מכל מקום אין הדברים נוגעים לנדו"ד בו אין מדובר בספק בשאלה מי מימן את הנכס, שדווקא בכגון זה שספק אם האשה ג"כ נתנה מנכסיה סוברים הרמ"א והש"ך שהבעל מוחזק בנכס למרות הרישום ע"ש האשה, אא"כ היא מוחזקת שיש לה נכסים – אך בנדו"ד ברור שהאשה היא זו שתרמה את החלק הארי לרכישת הדירה, והספק הוא בשאלת חלקו של הבעל].

כתב ערוך השולחן (חו"מ סב, ו):

"כבר בארנו בסוף סימן ס' דבזמנינו אין שום ראייה מה שנכתבו קרקעות על שם האשה ואפילו נתקיים בערכאות מפני שהרבה עושים כן מפני איזה טעמים שיש להם ואין כוונתם להקנות להן לכן צריכים הדיינים להיות מתון בזה מאד מאד".

לכאורה בנדו"ד לא מצינו טעם מיוחד לכך שהאשה בחרה לרשום את הדירה גם ע"ש הבעל, אם כי תמיד ניתן לומר שעשתה כן, כנראה לצורך המשכנתא – ששולמה ע"י הצדדים טרם מועד הקרע – או כדי שלא יטען הבעל כנגדה "עיניך נתת בגירושיך".

ד. הכרעת ההלכה ומנהג בתי הדין

בתומים (חו"מ סב, סק"ה) כתב בהכרעתו:

"כבר כתבתי באורים (סק"ח) מש"כ הש"ך (סק"ז) דנחלקו הרא"ש (כלל צו סי' ד) ורשב"א (בתשו' ח"א סי' תקנז) באם הבעל העלה על שם אשתו בקנין, להרא"ש הרי היא של אשה הואיל ונכתב על שמה, ולרשב"א כיון שנושאת ונותנת בבית הכל של בעל. ולענ"ד נראה כפי מש"כ הרשב"א בתשובה סי' תתקנ"ז, דאף דהעלה על שם אשה, מכל מקום דמי להא דאמרינן בפרק הגוזל (ב"ק קב ב) דאם העלה בשם ריש גלותא דלא זכה בו ריש גלותא, אף בזה לא זכתה בו האשה. ולפי"ז תליא במחלוקת שהבאתי לעיל [סימן] ס' ס"ק י"ז דאם ריש גלותא טוען הואיל ושטר נכתב על שמי הייתי זוכה בו, די שבו מחלוקת הפוסקים, אם כן אף בזו, דמה בכך דאין לאשה דמי, מכל מקום כיון דהבעל העלה בשמה זכתה בו. ולכך הרא"ש (כלל צו סי' ה) דבררתי לעיל מתוך התשובה דזכה בו ריש גלותא לדעתו, אף כאן סבירא ליה דאשה זכתה בו, משא"כ לדעת בעל התרומות (שער נא ח"ט). ולכן דין זה צ"ע, כי תליא במחלוקת הנ"ל, ואם כן מי יוציא מיד אשה מספק".

לדבריו כאשר רשם הבעל את הקרקע ע"ש אשתו, מאחר שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים, לא ניתן להוציא מידי האשה מספק. כלומר מי ששמו רשום הוא המוחזק, ואין להוציא מידו מספק. ממילא גם בנדו"ד יש ללכת אחר הרישום ולקבוע שהכספים ניתנו במתנה והדירה שייכת לבני הזוג בשווה.

מנהג בתי הדין הרבניים מקדמת דנא היה לפסוק עפ"י הרישום, עיין פסקי דין רבניים (ח"א עמוד 113) בהכרעתם של הגר"א גולדשמידט זצ"ל, הגרש"ש קרליץ זצ"ל והגר"י בבליקי זצ"ל, וז"ל:

"פשוט הדבר שבכגון דא, בשאלת הכונה ברישום, יש לקבוע לפי הנוהג והרגיל בדרך העולם בכל זמן וזמן. וידוע שעכשיו נוהגים לרשום רכוש, וביחוד דירה למגורים, על שם שני בני הזוג, במכוון שלשניהם תהיה הבעלות על הרכוש. הרישום מורה, שזה ששילם או שילם יותר, נתן את היתרה בחלקו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במתנה לשני. לכן אין לבטל, בזמן הזה, רישום, המקנה ומחזיק בעלות לזה שנרשם על שמו, מתוך ספיקות אולי לא היתה הכונה למתנה.

וכן מוכח מתשובות החתם - סופר חו"מ סימן קמ"ב, בנדון בעל בית שנתן בית לאשתו והעלה בערכאות על שמה, ודן שם החת"ס בנוגע לבית זה בדבר ירושת הבעל אחרי מיתתה, ומשמע שתופס הוא בפשיטות שהבית שייך לה.

וכן כתב המהרש"ם בתשובה ח"ה סימן ל"ח, בענין בית שנכתב על שם הבעל והאשה, ומביא שם את תשו' שארית יוסף הנ"ל, ומכריע המהרש"ם דמכיון דנרשם על שמה הוי שלה.

לפיכך בנדון דידן, אין לנו להכנס לבירורים מי שילם את התמורה כי שילם מי ששילם, הבית מכיוון שנרשם על שם שניהם, שייך הוא לשניהם בחלקים שווים."

כן הכריע הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב, סימן קמה, הו"ד בפד"ר ח"ו, בפס"ד של הגרי"ש א שצ"ל, הגר"ס עבודי זצ"ל והגר"א גולדשמידט זצ"ל, עמוד 264), וז"ל:

"ועיין שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' ל"ח שתמה עמ"ש בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ה בבעל שקנה בית מכסף דיליה וכתב בערכאות ע"ש האשה שמא עשה כן הבעל כדי להבריח בע"ח ולא גמר ויהיב לה, כי אין בדינינו לבטל סתם מתנה לומר שעשה כן להבריח מבע"ח וראי' מכתובות ע"ח גבי ההיא איתתא דבעי דתברחינהו לנכסה מגברה קודם נשואין כתבתינהו לברתה [...] שטר מברחת הוא, ומסיק דדוקא בכתבה כל נכסיה ולא שיירא כלל אבל במקצת קנתה שפיר ולא תלינן בהברחה [...] וא"כ גבי בעל שנתן לאשתו ולא גילה דעתו כלל לא תלינן בהברחה.

והנה לפי האמור, שארית יוסף לאו יחידאי הוא בזה, כי כן סובר גם הרשב"א בתשובה הנ"ל, הרמב"ן וסה"ת.

והנה זה פשוט בבעל הנותן מתנה לאשתו בודאי קנתה, ואין בידו לטעון טענת הברחה או כיוצ"ב. המחלוקת של הראשונים היא בבעל שקנה בית מכספו והשטר כתב בשם אשתו ופליגי בהכי אם יש בזה דין הקנאה לאשתו וזכתה בנכס מדין זכין לאדם שלא בפניו או לא, ובזה מיירי הסוגיא דב"ק דלוקח שדה בשם ר"ג, ובכה"ג סובר הרמב"ן וסה"ת דמכיון דאיכא למימר לפנחיא בעלמא כתב הכי, הרי אין לראות בזה מעשה זכיה כלל, שאינו לא לשון זכיה ולא לשון הודאה.

ולפי"ז בע"כ עלינו לומר דהרא"ש הסובר בתשו' כלל צ"ו (וכ"כ בחידושיו וכנ"ל) דבכה"ג דריש גלותא קנה חבירו ורואים בזה זכיה למי שכתב בשמו, הרי הוא הדין בבעל שקנה בית וכתב השטר בשם אשתו שקנתה אשתו, וכ"כ בתומים סי' ס"ב סק"ה דד"ז במחלוקת שנויה של הרא"ש ובעה"ת והעלה דמספק אין להוציא מיד האשה ע"ש, ולפי מש"ל, הרבה ראשונים הם העומדים בשיטת הרא"ש וס"ל כוותיה."

עוד עיין בפד"ר (ח"ו עמ' 376) ואילך בהכרעתם של הגר"י נסים זצ"ל, הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ב זולטי זצ"ל שדנו בתוקף רישום קרקע בטאבו, ולדבריהם העברה בטאבו יש לראותה כמעשה קנין, ובעצם הרישום, מסכים "בעל המעות" שקרקע תהיה קנויה לאותו אחד שנרשמה על שמו בטאבו. ועיין פד"ר (חלק י"ג, עמוד 148).

הן אמנם מצינו בין דיניי זמננו הסוברים אחרת, עיין פס"ד של הג"ר שמואל שפירא זצ"ל (פד"ר טז, עמוד 213), וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כיון שנוהגים היום לכתוב דירה על שם שני בני הזוג, אפילו אם אחד נתן את כל הכסף, אין ראייה - ממה שרושמים הדירה על שם שניהם - שנותן חצי מתנה. זאת משום שכותבין כן מפני המנהג, ואין כוונה לתת מתנה".

ועיין בהרחבה במ"ש הגרצ"י בן יעקב ב"משפטיך ליעקב" (ח"ד, עמ' תקיב).

מכל מקום, מאחר שהמנהג הרווח בבתי הדין הרבניים הינו לפסוק עפ"י הרישום, ובשל העובדה שחלק ניכר מהספק שבפנינו נוגע לאומדנא, לא ניתן לבטל את בעלות הדירה כפי שנקבעה ברישום, ובפרט כאשר הדבר נרשם בטאבו, שאינו רק שטר מכר פרטי, אלא הכרה חוקית רשמית בבעלות על הדירה.

הדברים הובהרו בפס"ד של הג"ר שלמה שפירא שליט"א (בית הדין הגדול ירושלים תשע"ט תיק 1061935/3), וז"ל:

"והנה בין כך ובין כך, מכיוון שהפסיקה הרווחת בבתי הדין הרבניים שיש לילך אחרי הרישום, ואין בסברא דאדעתא דהכי לא נתן להוציא מן המוחזק, ואין כאן מקום למימני הדעות השונות כרוכלא, אף שיש מי שסוברים שבכחאי גוונא הוי אומדנא דאדעתא שיתגרשו לא נתן מתנה ולא רשם, וכן היא הפסיקה לפעמים בבתי הדין הפרטיים, שיש מוציאים ממי שנרשם על שמו ויש מפשרים, מכל מקום מכיוון שרוב מנין ורוב בנין של פסקי הדין שניתנו בעניין זה קובעים שיש לילך אחרי הרישום, והוי מתנה גמורה, שוב אף מי שיאמר שיש אומדנא דאדעתא שיתגרשו לא נתן, אומדנא זו שלא כולם מסכימים לה, לא הוי אלא ספק אומדנא. וכבר פסק הרא"ש בב"ב פרק מי שמת פרק ט סימן כג:

"וכיון דסלקו בתיקו, מספקא לן אי שייך הכא אומדנא או לא, יראה שאין מבטלין ההקדש וההפקר והחילוק שחילק (לעניינם), שאין מבטלין מעשיו, אלא היכא דבריר לן אומדנא כדפירשתי..."

וכמו שפירש סברתו בקצה"ח סימן רנ ס"ק ה:

"הטעם משום דלא אמרינן אומדנא לבטל המתנה, אלא אומדנא הברור, אבל בספיקא לא אמרינן אומדנא. ומהאי טעמא בשכיב מרע שכתב כל נכסיו ועמד, אינו חוזר, דשמא יש לו נכסים במדינה אחרת (שם קמח, ב), והוא הדין הכא בהנך בעיות דהקדש וחילק לעניינם, כיון דשכיב מרע שחוזר אינו אלא משום אומדנא, ובהנך דלא בריר אומדנא אינו חוזר, ע"ש.

ונראה ביאור דברים, משום דקיימא לן (נדריים כח, א) דברים שבלב אינן דברים, והא דמהני אומדן דעתיה שהיה לזה התנאי, אף על גב דלא פירש, היינו משום דכיון דאומדנא כך, הוה ליה דברים שבלב כל אדם דמהני, וכמו שכתב במרדכי (כתובות סי' רנד) גבי נדרי אונסין באומר בלבבו היום, ועיין מ"ש סימן יב סק"א ע"ש, ואם כן היינו דוקא אומדנא דבריר, הוה ליה דברים שבלב כל אדם, אבל באומדנא דמספקא, אף על גב דהנותן מחשבתו היה לתנאי, הוה ליה דברים שבלב, כיון דאינו בלב כל אדם".

לפיכך אין אפשרות, בכחאי גוונא להוציא מיד מי שנרשם על שמו, וזכה בה על פי דין, כאמור לעיל, שכל היכא שאין הוכחה שלא רצה להקנות, זכה מי שנרשם על שמו. וכן כתב בישועות יעקב אהע"ז סימן נג, שכל היכא שיש ספק בדבר, ולא הוי בכלל דברים שבלבו ובלב כל אדם, הוי בכלל דברים שבלב שאינם דברים. ואכמ"ל".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זאת מלבד כוונת הצדדים להתנהל בחלוקת הרכוש עפ"י חוק יחסי ממון, שלפיו ג"כ אין לזוז מהרישום המשקף שיתוף מלא בין הצדדים שקנו דירה זו במהלך חייהם המשותפים.

נציין, כי לאחר שהתקבלו מסמכי האשה, שקל בית הדין אם יש מקום לחרוג מחלוקה שוויונית עפ"י סעיף 8(2), אך בסופו של דבר, ולאחר עיון רב, לא מצאנו עילה המאפשרת חריגה משמעותית מכלל זה. לא ניתן להתעלם מכך שהצדדים חיו יחדיו פרק זמן ניכר של כשנתיים בדירה, וגידלו בה יחדיו את ילדיהם. אף לא ניתן ליחס לבעל לשעבר כוונת עשיית עושר ולא במשפט, למרות טענות חוזרות ונשנות של האשה כי מדובר באדם בטלן שהתחתן איתה בשביל הכסף, שהרי בית הדין התרשם כי האשה רצתה בגירושין אף יותר ממנו, כפי שטענה האישה וב"כ מספר פעמים בדיון שהתנהל בתיק הכתובה, שעמדה לפתוח תיק גירושין, ורק הבעל הקדימה, ובפרט, שתביעת הגירושין של הבעל נבעה מסיבה מהותית והרחבנו בעניין זה בפס"ד בתיק הכתובה.

נציין עוד לדברי כב' השופט שמגר בע"א 66/88 דקר נ' דקר, פ"ד מג(1) 122, 127 בפס"ד מיום י"ט באדר ב' תשמ"ט (26.3.89):

"כאשר הסכם לרכישת נכס נעשה על-ידי שני בני-זוג, יש בכך ביטוי לרצונם לחלק את הזכויות ביניהם באופן שווה, יהא חלקו בהשקעה של כל צד אשר יהא. ישנם מצבים תדירים, בהם בני הזוג הנישאים רושמים דירה על שם שניהם, והכסף ניתן על-ידי צד אחד בלבד. האם פירוש הדבר, שאחרי שנים ניתן יהיה לגלגל את העניין אחורה ולבטל שיתוף, שביטוי ברישום מקובל מאוד במציאות הישראלית, בהסתמך על המקורות הכספיים ששימשו כל צד במועד כלשהו בעבר? סבורני, כי יש להשיב על כך בשלילה. כאשר בני-זוג רושמים נכס בבעלות משותפת, הרי ההנחה היא, שבני הזוג התכוונו לאיזון ולשוויון, וכל תרומת יתר של צד אחד היא בגדר ויתור או מתנה של צד זה לצד האחר. תרומה כזו קשורה עם הנישואין, והיא מוצאת את ביטוייה בהסכמה על רישום הבעלות המשותפת. גישה אחרת תרוקן את הרישום המקובל של שיתוף ברכוש בדירה של בני-זוג מתוכנו ותהפוך אותו לאות מתה."

וכן עיין בדברי כב' השופט אסף זגורי בתמ"ש 810-04-15 בפס"ד מיום י"ג באב התשע"ה, 29 יולי 2015:

במצב הדברים המשפטי הנוכחי, מבקש אנוכי להצטרף ולפעול על פי ההלכה הפסוקה, קרי שנכס מקרקעין, ובפרט דירת מגורים משותפת, רשומים על שם שני הצדדים בחלקים שווים ללא שנערך הסכם ממון לגבי הנכס, אין כל מקום לערוך התחשבנות בין בני הזוג בגין אופן רכישת הנכס ו/או מימונו (לרבות מיהות הצד ששיפץ, השביח, הביא הון עצמי גדול יותר, או שילם בפועל את הלוואת המשכנתא) והכל מטעמי הפסיקה המבוארת והמקובצת לעיל. סבור אני, כי הפסיקה האמורה יוצרת וודאות משפטית שהיא חיונית בתחום דיני המשפחה, גם אם לעתים נראה, כי יש בכך לגרום לעיוותים מבחינת תחושת צדק של זה או אחר שהשקיע יותר ברכישת הבית.

יחד עם זאת, אינני משוכנע כי בכך נסתם הגולל על האפשרות לערוך איזון בלתי שוויוני בדירת המגורים, מטעמים אחרים שאינם קשורים בעבר, אלא קשורים בעתיד. בדיבור "טעמים הקשורים בעתיד", כוונת בית המשפט ליציאה של בני הזוג מקשר הנישואין במצב של שוויון הזדמנויות כלכלי ולו בקירוב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנידו"ד יכולת ההשתכרות של האשה עולה בהרבה על זו של הבעל, אשר נקבעה לו נכות, כך שגם טעמי שוויון וצדק אינם עילה לאיזון לא שוויוני, אדרבה, תומכים בחלוקה שווה.

כמובן, יש לדחות מכל וכל את טענת הבעל לשעבר לפיה זכותו לקבל בחזרה את 250,000 ש"ח שהוא השקיע בדירה, ואילו את השאר יש לחלק בשווה. ראשית, הבעל לשעבר לא עמד בנטל ההוכחה שאכן סיפק סכום זה. שנית, אין הבעל לשעבר יכול לאחוז בחבל משני קצותיו, ובעוד שהוא נהנה מהשקעת האשה בנכס, רצונו להחזיר לעצמו את השקעתו.

ה. תשלום דמי שימוש עבור התקופה שהאשה התגוררה בדירה

יש לציין שהדברים אמורים באשר לבעלות על הדירה ולאופן חלוקתה. אמנם לגבי דרישת הבעל לשעבר שהאשה תשלם לו דמי שימוש עבור התקופה שהתגוררה בדירה מאז הפירוד ביניהם, בית הדין כבר הכריע לפטור את האשה מתשלום זה בשל העובדה שהיא זו ששילמה את הסכום הארי לרכישת הדירה.

הנימוק לכך הוא שבאשר לבעלות הדירה, הבעל מוחזק במחצית הדירה, ולכן אין להוציא ממנו, וכדברי התומים הנ"ל, שכתב שאין להוציא מספק (וכעין זה בפד"ר חלק יג, עמוד 146). [אמנם עיין בפס"ד של הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א, בית הדין נתניה 2704/מ"ט, שכתב כי "השאלה מי המוציא ומי המוחזק, תלויה באותה מחלוקת הראשונים, דלסוברים שמן הסתם אדם קונה במעותיו לעצמו עד שיוכח להפך, וזו הסיבה שלשיטתם הקרקע שייכת לקונה, נחשב הקונה למוחזק, ועל הנכתב בשטר הטוען שהקונה התכוון לזכות לו להביא הראיה. אבל הסוברים שמן הסתם הקרקע נקנתה עבור הנכתב בשטר, עד שיוכח להפך, נחשב זה הכתוב בשטר למוחזק", ואכמ"ל.] אך לגבי חיוב האשה בדמי שכירות על התקופה בה התגוררה בגפה, ניתן לומר כי היא המוחזקת, ואין לגבות ממנה דמי שימוש בהתחשב בשיטות לפיהן בעלות הדירה נקבעת עפ"י התשלום ולא עפ"י הרישום.

אמנם יש מקום לחלוק על כך משני טעמים:

האחד, כפי שמובא בקונטרס שכתב הגר"ש פרדס שליט"א בענין זה בשם הגאון רבי נחום גורטלר שליט"א (אב"ד רחובות וחבר בית הדין הגדול בדימוס) בשם הגאון רבי אברהם יצחק לנאל זצ"ל (אב"ד רחובות), שבבתי הדין נוקטים בתורת ודאי שהדירה שייכת לשני הצדדים בשווה, וא"כ אם נאמר כך, לא שייך לומר שהאשה מוחזקת במה שכבר התגוררה בדירה, שאין ללכת אחר המוחזקות אלא בספק, ולא במקום בו ההכרעה היא בתורת ודאי ולא בתורת ספק.

השני, מאחר ששאלת דמי השימוש יונקת מהשאלה המרכזית של הבעלות על הדירה, לא ניתן להפריד בין הדברים ולומר שבשאלת הבעלות נכריע שמחצית שייכת לבעל, ואילו בשאלת דמי השימוש נכריע שהכל לאשה.

אמנם אין בשני טעמים אלו כדי לשנות את הכרעתנו. לגבי הטעם הראשון, לא ניתן להתעלם ממחלוקת הראשונים בעניין, וא"כ קצת קשה לומר שההכרעה היא בתורת ודאי. לגבי הטעם השני, מאחר שההבנה הרווחת היא שההליכה אחרי המוחזק היא בתורת הנהגה ולא בירור, אזי אין מניעה שגם בשני עניינים היונקים מאותו שורש נלך אחר המוחזקות, אף שהתוצאה תהיה סותרת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנה

לאור כל הנ"ל, בית הדין קובע שפסק הדין מיום י"ב בניסן תשפ"א (25.03.2021) שריר וקיים, למרות הראיות העובדתיות החדשות שהוצגו, מהן נראה בעליל שהאשה שילמה את כל ההון עצמי של הבית.

לסגור את התיק.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ל' באב התשפ"א (08/08/2021).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה